

„In Holland selbst werden keine Reißzeuge hergestellt und Holland deckt seinen ganzen Bedarf ausschließlich in Deutschland.“ aldus Georg Starck in zijn 'Inaugural-Dissertation' van 7 juli 1925.

- Kom nou! En die prachtige typisch Nederlandse passers met zeskantige-ronde kop van de Van Pelt's en Becker & Buddingh dan?

„Diese Instrumente sind dort seit Altersher eingeführt ...“

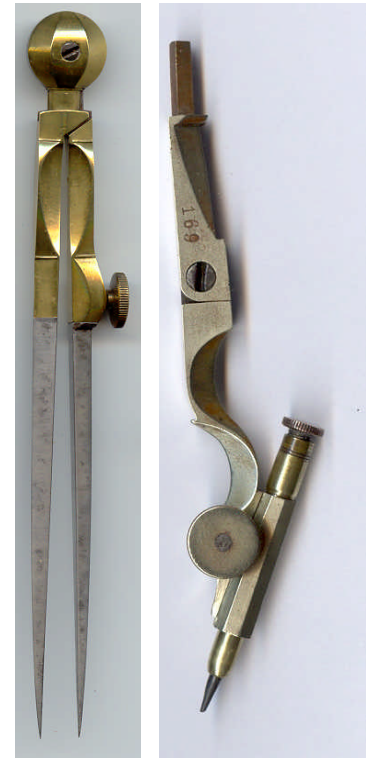
- Wacht even... maar de in Breda gemaakte Van Pelt kadaster-trekpenen, zijn toch typisch Nederlands, qua uitvoering!

“...die Reißfedern, die die Holländer Reißzeuge enthalten, haben eine ganz besondere Ausstattung. Man spricht daher auch von Holländer Reißfedern. Die Blätter dieser federn sind besonders breit und dick. Dies hat den Vorteil, daß man mehr Tusche in die Feder füllen kann.“

- Precies, een mooi Nederlands product, toch?

„Mit dieser Besonderheit stehen sie den andern Völkern gegener vollständig allein, denn die alten deutschen Reißzeuge können seit Mitte des vorigen Jahrhunderts nur noch nach Holland verkauft werden.“

Na het lezen van deze regels is de bewondering voor de fraaie inhoud van de 'typisch hollandse' passerdozen niet minder, maar gaat wel gepaard met een ander gevoel.

Informatiebronnen

Het verkrijgen van informatie over de makers van passersets verloopt zeer moeizaam. De kennismaking met het boekje (134 pagina's) van Starck – *Die Entwicklung der deutschen Reißzeugindustrie* – dat ik door inspanningen van Guus Craenen in mijn bezit kreeg, was dan ook zeer bijzonder. Eindelijk goede informatie over dit onderwerp tot 1925. Maar het drong ook weer de al eerder gerezen vragen naar voren met betrekking tot de passerdozen die in Nederland op de markt zijn gekomen. De verzamelaar krijgt regelmatig objecten in handen met opdrukken als 'fabriek van ...', 'Instrumentmakers ...' en dergelijke met daarachter een in Nederland gevestigde firma. Starck geeft echter aan dat de 'typisch Hollandse' passer door vrijwel alle passerfabrikanten in Duitsland werd gemaakt, speciaal en uitsluitend voor de Nederlandse markt. Omdat er ook passers van

Frans fabrikaat zijn met de 'typische Hollandse kop', rijst het vermoeden dat ook deze speciaal voor ons land werden gemaakt.

'Nederlandse' passerdozenleveranciers

Het verkrijgen van gegevens over door wie, wanneer welke passerdozen werden verkocht en waar ze van betrokken werden is niet (meer) bij de bron te verkrijgen. Men is aangewezen op folders, brochures, catalogi, advertenties, bijsluiters en opdrukken. Een moeizaam proces, ook omdat deze industrie blijkbaar nauwelijks belangstelling heeft gewekt.

Hierna de nederlandse en enkele Belgische passerdozenleveranciers – soms zeer gerenommeerde! – die men kan tegenkomen. Heeft u aanvullingen, dan neem ik daarvan graag kennis.

Merk/handelsnaam	Van-tot	Van	Noot
Ahrend	? 1896 - heden	N.V. Wed. J. Ahrend & Zoon, Amsterdam – 's Gravenhage Amsterdam – Rotterdam – 's-Gravenhage – Hilversum	1)
Becker & Buddingh	1855-1906	Koninkl : Fabriek Becker & Buddingh – Arnhem	2)
Bladergroen	?	op Richter passerdozen: J.P. Bladergroen, Rotterdam, Delft	3)
Boucher	?	L. J. C. Boucher, 's-Gravenhage	3)
Caminade	?		
Canta	?	Gebroeders Canta – Rotterdam	3)
De Koninckx	?	A. De Koninckx, Anvers	3)
Frentrop	?	N.V. Arnold Frentrop's Industrie- en Handelmaatschappij Wagenstraat 57 – Den Haag	4)
Hollandia	?	handelsnaam van Ahrend	1)
Hordoir	?	E. Hordoir ingénieur I.D.R., 23 Rue Stappaert, Lille	3)
Lucas	?	Magazijn 'Lucas', Rotterdam (er is ook 'Lucas' - Duitsland)	3)
Meeuwig, H.	?	- verzameling David Riches – 'H. Meeuwig Instrumentmaker' - Archiefdienst voor Kennemerland: H. Meeuwig, Haarlem	3) 12)
Neerlandia	?	passerdoos met opdruk 'Fa. M. Blommesteyn, Hilversum'	3) 5)
Nepas	1937-?	Nederlandse Passerdozen- en Instrumentenfabriek – Enschede	3) 6)
Petit	?	Ets Marcel Petit, 50, Rue Charles Meert, Bruxelles	11)
Physica	1902-?	Instrumentenfabriek „Physica” – G. de Koning – Arnhem	7)
Simons	?	Ph. Simons & C ^o – 's-Gravenhage	8)
Van der Velde	?	R. Van der Velde, Leeuwarden	3)
Van Leipsig	?	op Richter passerdozen: Th. van Leipsig, Delft	3)
Van Pelt, Charles	?	C.A.M. van Pelt, ?1891-?1917: Veemarkt A544, Breda. (1919: Weduwe van Pelt, Veemarkt 16 [was A544])	3) 9)
Van Pelt, J.	?	J.F. Van Pelt, ?1870-?1895: Boschstraat A585, Breda	3) 10)

Afbeeldingen:

- ? inzetpasser + potloodhouder-inzet: Charles van Pelt – Breda
- ? voor- en achteraanzicht 'Hollandse' kop en trekpen: Becker & Buddingh – Arnhem

Noten:

1. * Teekenmaterialen Prijscourant N° 22 – N.V. Wes. J. Ahrend & Zoon's Industrie- en Handelsvereniging – Amsterdam, 's Gravenhage
* Ahrend's Technische Prijscourant 1937-1938 – Afdeling Teekenmaterialen, Amsterdam – Rotterdam – 's- Gravenhage – Hilversum (1937)
* Wit, Dirk de – '60+40 is waarschijnlijk honderd' – Ahrend – Passers, pennen, potloden en projecten – Waanders Uitgevers/Zwolle 1996 – isbn 90-400-9808-5
* Verzamelobjecten: passerdozen, transversaalschaal, sjablonen
2. * Mooij, Dr. J. – Instrumenten, wetenschap en samenleving – Geschiedenis van de instrumentenfabrikage en handel in Nederland 1840-1940 (1988)
* Verzamelobject: passerdoos
3. * Verzamelobject: passerdoos
4. * Prijscourant met attesten der Frentrop's passerdozen met gepatenteerde rechtgeleiding systeem Lotter Naamlooze vern. Arnold Frentrop's Industrie- en Handelmaatschappij, Wagenstraat 57, Den Haag
* Telefoonboek april 1950: Frentrop, N.V. A. Wagenstr. 57, 's Gravenhage
5. * Telefoonboek april 1950: Fa. M. Blommesteyn, Boek- en kantoorboekhandel, handelsdrukkerij - Kerkstraat 14, Hilversum
6. * Prijscourant februari 1937: „Nepas” Nederl. passerdozen- en instrumentenfabriek – Enschede. Eenige fabriek van passerdozen in Nederland
* Telefoonboek april 1950: Nederlandse Passerdozen- en Instrumentenfabr. Nepas, Hengelosestr. 70, Enschede
7. * Handleiding bij het gebruik der Rekenliniaal Instrumentenfabriek „Physica” – G. de Koningh – Arnhem
8. * Nieuwe Prijscourant van Ph. Simons & Co - Fabriek van Kantoorboeken, Magazijnen van Kantoor- School
9. * Op ingeplakt etiket: Charles van Pelt, Fabrikant van math. phys. en optische instrumenten, specialiteit in passerdozen. Veld-, tooneel- en zoekijzers. Veemarkt, 16. Breda.
10. * Op ingeplakt etiket: J. Van Pelt & Zonen - Instrumentmakers. Werkzaam voor de Kon. Mil. Akademie. Boschstraat, A. N°. 585, Breda
11. * 'Une fabrication Belge de qualité !' - 'Notre programme de fabrication', 12 blz., vlaksysteempassers [niet gedat.]
12. * Archiefdienst voor Kennemerland - Catalogus: Bibliotheekbestand
Titel: Bekendmaking van de vestiging van H. Meeuwig als instrumentmaker te Haarlem, en een circulaire Impres
Impressum: 1886-1898. Collatie: 2 stukken
Plaatskenmerk: Depot 44/000992 M **Niet uitleenbaar**